

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

AINOASTAAN ASIANOSAISJULKINEN
28.11.2013 klo 10.00 SAAKKA !

YHTEENVETO ASFALTTIKARTELLIKANTEIDEN LOPPUTULOXSISTA

(Tällä yhteenvedolla ei ole todistusvoimaa, tuomioiden teksti ratkaisee)

Suomen valtion kanne

Käräjäoikeus on *hylännyt* valtion kanteen kokonaisuudessaan ja velvoittanut valtion korvaamaan yhtiöiden oikeudenkäyntikulut yhteensä 2,6 miljoonalla eurolla.

Käräjäoikeus on todennut, että Tielaitoksen ja Tieliikelaitoksen toimintaa on arvioitava osana Suomen valtion ja tämän asian kantajan toimintaa, millä on merkitystä arvioitaessa kantajan oikeutta vahingonkorvaukseen. Tielaitos ja Tieliikelaitos ovat osallistuneet valtion töitä koskeneeseen kartelliin vuodesta 1998 alkaen. Lisäksi Tielaitoksen edustajat ovat olleet tietoisia kartellin olemassa olosta jo ennen vuotta 1998 koko korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä todetun kartellin toiminta-ajan. Valtiolle ei ole aiheutunut vahinkoa sellaisen toiminnan perusteella, josta se on toiminnan tapahtuma-aikana ollut tietoinen, jonka se on tuolloin hyväksynyt, johon se on osallistunut ja josta se on itsekin katsonut hyötyneensä.

Kuntien kanteet (40 kannetta)

Kuntien kanteet on pääosin *hyväksytty*. Liitteenä on luettelo kunnista, niiden pääomavaatimuksista, ylihintaprosentista ja tuomitun vahingonkorvauksen pääomamäärästä. Kunnat ovat pääsääntöisesti maksaneet ylihintaa 15 %, jotkut 20 %. Vuosina 1996-1997 vallinneen ns. hintasodan vuoksi näinä vuosina solmittuihin sopimuksiin ei yleensä ole sisällynyt ylihintaa.

Kemin kaupungin kanne on hylätty.

Jokaiseen kuntatuomioon sisältyy lyhyt yhteenvedo lopputuloksesta ennen oikeudenkäyntikuluja koskevia perusteluja ja tuomiolauselmaa.

Oikeudelliset ja näytölliset kysymykset

Prosessiväitteet KRL 18a §:n asialegitimaation puuttumisesta ja kielletystä kanteenmuutoksesta on hylätty.

KHO:n päätöksellä on *oikeusvoimavaikutus* siltä osin kuin on kysymys kartellin olemassa olosta ja siihen osallistuneista tahoista. Oikeusvoimavaikutus ei ulotu kartellin ajalliseen ulottuvuuteen KHO:n toteaman toiminta-ajan ulkopuolelle tai muiden kuin KHO:n ratkaisemien tahojen osallistumiseen kartelliin.

Muutamissa kanteissa ennen 2.5.1994 tai 12.5.2002 jälkeisenä aikana väitetyksi aiheutuneet vahingot on tutkittu ja vahinkoa on voinut aiheutua.

Pääosin kunnat eivät ole asfaltointipalveluja ostaessaan olleet kilpailunrajoituslain 18a §:ssä tarkoitettuja *elinkeinonharjoittajia*. Helsingin, Tampereen ja Turun sataman asema on poikennut muista ja näiden erityispiirteiden johdosta niiden on arvioitu toimineen elinkeinonharjoittajina 1.10.1998 jälkeen kilpailuttajien sopimusten osalta.

Kilpailuttamisella ei ole merkitystä vahingon syntyyn. Merkitystä ei ole myöskään sillä, kuinka monta tarjoajaa on osallistunut tarjouskilpailuun tai sillä, että tarjouskilpailuun on osallistunut yhtiö, jolle ei ole esitetty seuraamusmaksua.

Tielaitoksen organisaatiomuutos ja Tielikelaitoksen perustaminen vuonna 2001 eivät ole alentaneet asfalttimarkkinoiden hintatasoa.

Bitumin hinnan muutoksilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta hinnanmuodotukseen.

Vahingonkorvauksen perusteena on sopimussuhteessa sopimusperusteinen korvausvastuu, ei rikkomusperusteinen korvausvastuu. Sopimussuhteen ulkopuolella vastuu perustuu vahingonkorvauslakiin. Helsinki, Tampere ja Turku satamansa osalta ovat 1.10.1998 jälkeisten sopimusten osalta lisäksi oikeutettuja korvaukseen KRL 18a §:n perusteella.

Sen sijaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa ei sovelleta korvausvastuuseen. KRL 18 § tai OikTL 30, 33 ja 36 § eivät sovellu myöskään tapaukseen.

Jos kanteen vastaajina on useampia kartelliyhtiöitä, vastuun kartellivahingosta on arvioitu lähtökohtaisesti olevan yhteisvastuullista. *Yhteisvastuun hajautumista* on harkittu niiden kanteiden osalta, joissa vaatimuksia on kohdistettu muuhun vastaajaan kuin kunnan sopimuskumppaniin. Mikäli saatava on vanhentunut jonkun kartelliyhtiön osalta, vastuu hajautuu. Vastuu ei tässä asiassa hajaannu pääluvunmukaiseksi, vaan vahingosta vastaa vain kunnan sopimuskumppani.

Saatavat eivät olleet *vanhentuneet* vanhentumislain voimaan tullessa. Vanhentumista on sopimussuhteessa arvioitu siten vanhentumislain nojalla. Kolmen vuoden vanhentumisaajan aloittava tietoisuus on syntynyt KHO:n päätöspäivänä 29.9.2009. Kymmenen vuoden vanhentumisaika on sopimusperusteisten korvausvaatimusten osalta alkanut siitä hetkestä, jolloin ylihinnan perinyt yhtiö on irtaantunut kartellista. Sopimuksen ulkoisen korvausvastuun vanhentuminen on alkanut KHO:n päätöspäivästä. KRL 18a §:n kanneaika on alkanut myös KHO:n päätöspäivästä, eikä 10 vuoden vanhentumisaika tule sovellettavaksi KRL:ssä säädetyn kanneajan kanssa rinnakkain.

Vahingon määrä on yleisen näytön perusteella arvioitu 15 %:ksi, joka on laskettu urakoiden arvonlisäverollisesta hinnasta, mikäli kunta on siten vaatinut. Helsinki, Joensuu, Kaarina, Naantali, Paimio, Tampere ja Vantaa ovat näyttäneet kuntakohtaisesti maksaneensa ylihintaa 20 %.

Tuottokorkoa on tuomittu maksamaan vain sopimuskumppani korkolain 3 §:n 2 momentin suuruisena. Muu kuin sopimuskumppani on tuomittu maksamaan tuottokorkoa vastaavaa vahingonkorvausta. Vastaajayhtiöiden oman pääoman tuottoon perustuva tuottokoron laskentaperuste on hylätty.

Viivästyskorkoa on pääsääntöisesti tuomittu haasteen tiedoksiantamisesta tai myöhemmän vaatimuksen esittämisestä.

Eräiden yhtiöiden *selvitysmenettelyssä* ylihintavelka ei ole ollut tuntematon velka, eikä sitä ole ollut velvollisuutta valvoa, jos ylihinta on maksettu ennen paikalletulopäivää. Paikalletulopäivän jälkeen maksettuun ylihintaan perustuva velka ei ole ollut paikalletulopäivänä vielä perusteeltaan olemassa.

Taloudellisen seuraannon osalta käräjäoikeus on todennut, että pelkästään kansallisen lainsäädännön soveltaminen johtaisi siihen, että EU:n perustamis-sopimuksen 101 artiklan ja sen rikkomiseen perustuvan oikeuden vahingonkorvaukseen tehokas toteutuminen vaarantuisivat. Kun kansallista lakia ei tässä voi tulkita EU-oikeuden kanssa yhdenmukaisesti, EU:n kilpailuoikeusnormit syrjäyttävät kansallisen oikeuden ja Skanska Asfaltti, NCC Roads ja Rudus Asfaltti vastaavat kartelliin kuuluneiden lakanneiden yhtiöiden vastuusta taloudellisen seuraannon perusteella.